

HKS 13 Stensbölen suojelualueet

Suojelu- ja rauhoituspäätökset

Stensböle I Ekudden, rauhoitettu 25.3.1992; Stensböle II Kotternäs ja Uddas, rauhoitettu 28.12.1994; Stensböle III Stensbölefjärden, rauhoitettu 1.3.1996; Stensböle IV, rauhoitettu 12.7.1996; Stensböle V, rauhoitettu 30.3.1998; Stensböle VI, rauhoitettu 24.6.1999, Stensböle VII, rauhoitettu 28.10.1999; Stensbölen kallioid, rauhoitettu 11.9.2007.

Suojelualueet ovat osa Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000 -aluetta (Natura-tunnus FI0100074). Osa alueesta Stensböle I Ekudden kuuluu valtakunnalliseen lehtojen suojeluohjelmaan, Stensböle III Stensbölefjärden kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan ja Stensböle V kuuluu valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan.

Osia muinaismuistosta FI.1000272.1000008299 sijaitsee kansallisen kaupunkipuiston alueella. Stensböle kirkontila ja Stensböle torppa 1695 -nimiset kohteet sijaitsevat peltosaarekkeilla.

Maanomistus

Svenska litteratursällskapet i Finland rf. omistaa Stensbölen suojelualueet.

Natura alueen luontotyypit

Stensbölen maa-alueen Natura-luontotyyppinä ovat hakamaat ja kaskilaitumet, lehdot, jalopuumetsät, luonnontilaiset tai niiden kaltaiset kuusivaltaiset vanhat metsät, metsäluhdat ja puustoiset suot. Vanhoissa metsissä on pieniä luontaisia jalopuuesiintymiä ja lehtoja. Muuten vanhan metsän alueet edustavat luonnonmetsiä. Stensbölevikenin perukan tervaleppäkorpi on metsäluhta. Pieniä puustoisia soita on Kotternäsin metsässä. Luonnontilaiset metsät, metsäluhdat ja puustoiset suot ovat luontodirektiivin suojelutavoitteiden kannalta erityisen tärkeitä.

Historia

Stensböle esiintyy kirjallisissa lähteissä useita kertoja jo 1300-luvun alussa. Vanhin aluetta koskeva kartta on vuodelta 1695. Muinaismuistorekisteriin on merkitty peltosaarekkeilla ja metsänreunassa sijaitsevia vanhoja kellarinpohjia ja kiveyksiä, jotka saattavat olla rakennuksenpohjien jäännöksiä. Niitä ei ole merkitty karttoihin, joten ne ovat luultavasti kartoituksia varhaisempia.

Stensbölen kartanossa on harjoitettu edistyksellistä maa- ja metsätaloutta 1700- ja 1800-luvuilla. Kartanolla oli useita torppia 1700-luvulla. Yksi niistä sijaitsi Stenuddenin niemellä.

Metsälaidunnus päättyi 1900-luvulla eikä metsiä ole hakattu 1900-luvun puolivälin jälkeen lukuun ottamatta Sammalavikenin mäen muutaman hehtaarin avohakkuuta 1980-luvulla ja Bjurbölentien varren parin hehtaarin hakkuuta 1990-luvun alussa. Sen jälkeen Stensbölen metsät rauhoitettiin luonnonsuojelualueiksi.

Maiseman kehitys

Nykyiset biologisesti monimuotoiset perinnemaisemat kehittyivät karjalouden myötä vuosisatojen kuluessa. Laitumet jaettiin 1700-luvulla kahdeksaan aidattuun hakaan, joita käytettiin vuorotellen. Parhaita niittyjä lannoitettiin, ja niillä viljeltiin kauraa, ennen kuin ruoho sai kasvaa uudelleen.

Savipohjaiset maat otettiin viljelyyn 1800-luvulla. Peltoja laajennettiin entisille laidunniityille kuivattamalla maata ja käyttämällä uudenaikaisia välineitä, jotka sopivat raskaille savimaille. 1880-luvun kartta näyttää avoimen maisematilan olevan laajuudeltaan hyvin samanlainen, kuin sata vuotta aikaisemmin. Metsät olivat silloin valoisia, sillä niistä otettiin rakennuspuuta ja polttopuuta poimintahakuilla. Karja laidunsi myös metsissä.

Senaatinkartta 1880-luvulta näyttää avoimen maisematilan. Sinisellä väritetyt metsät ovat lehtimetsiä ja violetit havumetsiä. T-kirjain niemen kärjessä tarkoittaa torppaa.

Karjan kasvatusta loppui 1900-luvun loppupuolella joksikin aikaa ja laidunmaisema alkoi paikoin umpeutua. Luonnonsuojelualueiden perustamisen jälkeen on suurta osaa perinnemaisemista hoidettu niittäen ja laiduntaen. Torppiin ja maatalouteen liittyneet rakennukset ovat hävinneet peltosaarekkeilta. Metsälaidunnuksen ja metsän harvennusten päätyttyä alkoivat harvapuustoiset laidunmetsiköt kuusettua ja muuttua tiheiksi, kun nuori puusto alkoi kasvaa tiheästi vanhan puuston lomaan. Valtaosaa metsistä ei ole hakattu 1900-luvun puolivälin jälkeen, joten niistä on kehittynyt luonnontilaisen kaltaisia vanhoja metsiä.

2000-luvun alussa

Suojelualueiden havumetsät ovat kehittymässä koko ajan monipuolisemmiksi vanhan metsän alueiksi, kun lahoppuun määrä niissä lisääntyy. Karja on palannut laitumille ja hoitaa arvokkaita perinnebiotooppeja. WWF ja Uudenmaan luonnonsuojelupiiri ovat hoitaneet Kotternäsin ympäristön niittyjä ja Långnäsin niittyä talkoovoimin niittämällä. Vesilinnuston olosuhteita on parannettu poistamalla suojelualueilta vierasperäisiä pienpetoja, minkkejä ja supikoiria. Jalopuulehtojen kuusettumista on hillitty poistamalla nuoria kuusia. Ulkoilu- ja virkistyskäyttö on ohjattu Ekuddenin alueelle. Viljavimmat pellot ovat säilyneet suojelualueen vieressä viljelykäytössä avoimina kulttuurimaisemina.

Erityiset arvot

Stensbölessä on nykyään laajoja ja hienoja vanhan metsän alueita, joissa pesivät muun muassa monet suuret petolinnot. Suojelualueiden eliölajisto on kokonaisuudessaan monimuotoista ja edustavaa. Stensbölen yli 200 hehtaarin suuruinen suojeltu vesialue on koko suiston parhaita vesilintualueita.

Uhkatekijät, herkkyys ja mahdollisuudet

Stensbölen jalopuuesiintymiä on tarpeen hoitaa kuusia poistaen. Stensbölen vanhat havumetsät, metsäluhdat ja puustoiset suot ovat kasvistollisesti edustavia. Niiden arvo

paranee puuston vanhetessa ja lahopuun määrän kasvaessa. Niitä ei ole tarpeen erityisesti hoitaa. Soiden ja korpimetsien tilaa voidaan paikoin parantaa vanhoja metsäoimia tukkimalla.

Avoimet ja vähäpuustoiset perinnemaisemat eivät säily ilman laidunnusta ja muita hoitotoimenpiteitä, kuten niittoa. Metsä valtaa ne luontaisesti. Ruovikoituneille ja metsittyneille kohdille voidaan laajentaa rantaniittyjä, jotka sopivat vesilinnuille ja kahlaajalinnuille. Kumpareilla voidaan puustoa harventamalla, jalopuita ja muitakin lehtipuita suosimalla palauttaa Stensbölen kartanon maille ominaisia perinnemaisemia.

Stensböleviken on kasvanut umpeen ruovikoksi, jolla kurjet pesivät. Myös ruskosuohaukka, kaulushaikara ja rastaskerttunen viihtyvät laajoissa ruovikoissa. Osaa Stensbölefjärdenin ruovikkoalueista voidaan raivata ja hoitaa, jotta vesilinnuille ja kahlaajille on sopivia tulvaniittyjä ja allikoita. Raivaus ja niitto palauttaisivat luontotyyppiä vaihettumis- ja rantasuot. Kartanolta olisi mahdollista palauttaa näköyhteys merelle poistamalla joitakin puita näkymälinjalta.

Bjurbölentien varressa on tarpeen parantaa kevyen liikenteen turvallisuutta ja yhteyttä saaristoon. Vaihtoehtoja ovat nykyisen tien pientareiden leventäminen tai erillisen kapean kevyenliikenteen reitin sijoittaminen tien viereen. Stensbölen kartanoalue on yksityisaluetta, eikä sinne ohjata yleistä kulkua.

Kaava

Stensbölen alueelle ei ole laadittu asemakaavoja. Porvoon kaupungin keskeisten osien yleiskaavassa on koko Porvoonjoen suisto merkitty luonnonsuojelualueeksi. Rajaus on Natura-ajan mukainen ja noudattaa pääosin Stensbölen suojeltujen alueiden rajaa.

Käyttösuunnitelma ja rajoitukset

Porvoonjoen suiston – Stensbölen luonnonsuojelualueille laaditussa hoito- ja käyttösuunnitelmassa (2007) on esitetty hoidon ja käytön periaatteet, jotka Uudenmaan ympäristökeskus on hyväksynyt. Stensbölen maasuojelualueille laadittiin vuonna 2010 tarkennettu hoito- ja ennallistamissuunnitelma, jonka Uudenmaan ELY-keskus on hyväksynyt.

Ulkoilu- ja virkistyskäyttö eivät saa haitata luontoarvoja. Virkistyskäyttöä ohjataan vain Ekuddenin luontopolulle ja talvisin vakiintuneelle latureitille, joka kulkee Stormossenin läpi. Luonnonsuojelualueille ei osoiteta uusia reittejä. Jokamiehen oikeudella saa liikkua lähinnä olemassa olevilla poluilla ja vanhoilla tilusteilla. Suojellulla vesialueella ei saa veneellä liikkua 200 metriä lähempänä rantaa. Stensbölen kartano ja tilakeskus ovat yksityisalueella, joka on rauhoitettu liikkumiselta.

Suojelualueiden rauhoitusmääräyksillä on kielletty muun muassa kasvien ja eläinten keräys ja vahingoittaminen, suunnistus- ja muut vastaavat kilpailut, tulenteke, telttailu ja muu leiriytyminen ja moottoriajoneuvoilla liikkuminen. Myös erilaiset rakennushankkeet ja puutavaran varastointi, ojien kaivu, maa- ja kallioperän vahingoittaminen ja maaperän aineiden ottaminen, karjan laiduntaminen ja maanviljely on kielletty rauhoituspäätöksissä. Määräyksistä voi poiketa perustellusta syystä Uudenmaan ELY-keskuksen luvalla.

Hoidon tavoitteet

Vuonna 2007 valmistuneessa käyttö- ja hoitosuunnitelmassa on määritelty hoidon tavoitteet. Niiden mukaan turvataan lintudirektiivin liitelajien ja muiden muuttolintujen pesimä- ja levähtämisalue. Linnustolle haitallisten pienpetojen määrää vähennetään.

Luontodirektiivin luontotyytit säilytetään ja tarvittaessa parannetaan niiden luonnontilaa, edustavuutta ja merkitystä linnuille. Rantalaidunnus palautetaan ja alueen maisemalliset erityispiirteet säilytetään. Maanomistaja vastaa alueen hoidosta ja toteuttaa ympäristökeskuksen hyväksymää suunnitelmaa resurssien ja ajankohtaisten tarpeiden mukaan.